Thomas Osvald

En intervju av Kajsa Klein

28 november 2007

Intervju 20

Från matematikmaskin till IT

Denna intervju har genomförts inom ramen för projektet Från matematikmaskin till IT som är ett samarbete mellan Avdelningen för teknik- och vetenskapshistoria vid KTH, Dataföreningen i Sverige och Tekniska museet finansierat av Riksbankens Jubileumsfond och Stiftelsen Marcus & Amalia Wallenbergs minnesfond. Därtill har Vinnova bidragit med medel för genomförandet av denna intervju. Originalinspelning och transkript finns tillgängliga på Tekniska museet i Stockholm. Intervjun bör refereras på följande sätt:

Thomas Osvald, intervju från 2007 av Kajsa Klein, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Stockholms universitet.

Nyckelord: Datainspektionen, folkpartiet, Integritetsdebatten, Register, SIBOL, SIS, Statskontoret, Säkerhetsfrågor, SÄPO.

Abstract

This interview with Thomas Osvald was conducted in Osvald's home in Lidingö, Stockholm, by Kajsa Klein on 28 November 2007. It deals mainly with the Swedish privacy debate and Osvald's years at the Swedish Data Inspection Board. He described internal working routines as well as contacts with external actors such as the press, complaining individuals, authorities and international visitors. An important aspect was Osvald's collaboration with Jan Freese, the Director General at the time. In addition, Osvald, who for a long period was actively involved in standardisation activities, talked about the importance of data protection and security.

Informant: Thomas Osvald
Intervjuare: Kajsa Klein
Tid: 28 november 2007
Plats: Lidingö

Kajsa Klein: Den del av forskningsprojektet som jag jobbar med handlar om debatten om den personliga integriteten. Du har ju, vad jag förstår, haft flera olika typer av uppdrag där detta har tangerats på olika sätt. Framför allt kanske ditt jobb på Datainspektionen. Men om du vill skulle vi kunna börja lite tidigare kanske?

Thomas Osvald: Ja, det kan vi göra.

Kajsa Klein: Om du skulle berätta om din yrkesbana?

Thomas Osvald: Om min yrkesbana. Jaha, för att börja från början så var jag i begynnelsen sjöman på 40-talet. -46, började jag när jag var 15 år faktiskt. Och sedan efter ett par år så gick jag tillbaka till gymnasiet och tog studenten och sedan gick jag in på Sjökrigsskolan. Och så blev jag sjöofficer -54. Och ja, vad gjorde jag sedan. Jo sedan var jag i flottan då -58. Och då, ja inspirerad utav en bekant som var minister i Polen vid det tillfället. Så började jag på Handels och gick där till 1960. Och ja, sedan hade jag lite mellanjobb och -62 började jag på IBM. Och sedan var jag på IBM i tre år fram till…

Kajsa Klein: -64, -65, verkar det vara enligt mina papper.

Thomas Osvald:-65 var det ja, precis. September -65. Och då började jag på Statskontoret som vid den här tiden hade ett utvecklingsprojekt på Karolinska sjukhuset i medicinsk databehandling. Så då var jag teknikchef för det. Vi byggde bland annat den datacentral som finns på sjukhuset numera också, en bunker som står där mittemot thoraxkliniken. Ja. Och det sysslade jag med fram till, vad blir det, -68, -68 ja. Och då blev jag tillfrågad om jag var intresserad av att uppträda som projektledare för någonting som heter SIBOL. Vet du vad det är?

Kajsa Klein: Jag har ju läst nu din skildring här [Osvalds minnesberättelse], men de som hör den här intervjun kanske inte vet.

Thomas Osvald: Jaha. Jag skickade ju den också ja, just det ja. Och SIBOL, det var en ganska världsfrånvänd verksamhet, får jag nog säga. Den var inte så realistisk i varje fall.

Kajsa Klein: I samma veva som du beskriver den i din minnesberättelse, jämför du med månlandningen och antyder att man hade väldigt storvulna planer och idéer.

Thomas Osvald: Jag misstänker att det var så. SIBOL var inte det enda fantasiprojektet utan det fanns andra. Bland annat fastighetsdata. Men den var ju statligt, så det kunde man inte lägga ned. Utan det fick leva vidare. Och även Skatteverket hade ju högt flygande planer. Men SIBOL, alltså bankerna, de gav upp efter några år för att de insåg att det inte var möjligt, kort sagt. Och det har du läst om, varför jag slutade där?

Kajsa Klein: Ja. Men du kan ju berätta igen.

Thomas Osvald: Ja, just det, det kan jag göra. Ja det var ett projekt där alla svenska banker var med inklusive Postbanken. Och vi hade ett antal, 10 tror jag det var, arbets-

grupper med folk ifrån olika banker som utvecklade en massa saker som ansågs behövas. Och jag själv drog den slutsatsen att liksom månlandningen varit en grej som var konkret och tydlig, att kunna säga att vi skall landa på månen, det begriper alla vad det är frågan om då. Det är bara det att, hur kommer man dit, och hem framför allt också. Och det hade man inte utvecklat och här gällde samma sak ungefär att man ville ha detta fantastiska projekt sjösatt, men man ville inte utveckla närmare hur man skulle komma dit. Det fanns ingen ordentlig målformulering. Och jag hade tänkt mig ifrån början när jag kom dit, med detsamma när jag kom dit, samma vecka jag började där att jag skulle pressa mina uppdragsgivare från början, vilket var Sparbankerna, att de skulle klargöra tydligt och klart vad målet var med den här verksamheten. Och det sade jag ifrån redan första veckan jag var där på Sparbanksföreningen, där styrelsen fanns för det där projektet då. Och då sade de till mig att, det skall du ge fullständigt fan i, för du skall bara genomföra det här.

Kajsa Klein: Jaha?

Thomas Osvald: Och då blev jag rådd av min rådgivare att omedelbart lämna det där projektet, vilket jag inte ville göra direkt då, för jag tyckte att om man väl satsat på det så får man väl försöka och komma en bit till i vart fall. Ja och sedan gjorde jag en manöver som jag tyckte var ganska listig. Jag skrev ett, det var väl två A4-sidor där jag formulerade målen själv. Jag skrev alltså, målet är, och så en grej och så nästa, målet är, och så en grej där. Och så målet är, och så samlade jag ihop folk ifrån alla bankerna till ett sammanträde och ville att de alltså skulle tala om vad de faktiskt ville göra.

Kajsa Klein: Alltså du hade själv gjort en lista och så kollade du med dem?

Thomas Osvald: Just det. Och då sades det till mig att du är ju komplett galen. Jaha, i alla fall så genomförde vi det där men det gav ju ingenting alls och de satt ju och såg ut som om något otäckt djur hade krupit fram under soffan eller någonting sådant där. Men att så småningom så framgick det ju att bankerna, de ville göra det här därför att de skulle konkurrera ut varandra. Så att det var ett led i konkurrensen och det är ju inte den bästa utgångspunkten för ett gemensamt projekt precis.

Kajsa Klein: Så du lämnade helt enkelt det projektet sedan?

Thomas Osvald: Ja.

Kajsa Klein: Ja. Och vad gjorde du efter det?

Thomas Osvald: Ja, vad gjorde jag efter det.

Kajsa Klein: Det här var 1971, eller hur?

Thomas Osvald: Ja jag gick tillbaka till Statskontoret. Jag återanställdes och fick vara Statskontorets representant på Riksskatteverket, i deras datorutveckling där. Och den kritiserade jag ganska häftigt mot bakgrund av mina tidigare erfarenheter. Så jag gjorde mig inte så särskilt populär där men, ja. Så gick det till i alla fall. Och sedan, några år senare, då, då gjorde vi en resa i Amerika för att titta på diverse saker, jag tror jag har beskrivit det också.

Kajsa Klein: Ja det är en resa med Statskontoret.

Thomas Osvald: Ja precis.

Kajsa Klein: Då gjorde ni en studieresa till USA?

Thomas Osvald: Ja just det. Vi gjorde det. Och…

Kajsa Klein: Vad var ditt största intryck av den resan? Förutom att det var en resa till USA. Vad hände där på det här området?

Thomas Osvald: Ja det hände inte särskilt mycket faktiskt. Den första gången jag var där, det var då med sjukhusprojektet och jag åkte omkring väldeliga. Men den andra, det här var den andra gången, då hade jag sällskap med Ingvar Gullnäs som var rättschef i justitiedepartementet och en gammal god vän till min farbror. Ja god vän, men i alla fall, han hade varit sekreterare i riksdagen till min farbror. Som han ansåg vara en utomordentligt lat person, för övrigt, duktig men lat. Och ja, vi kom väl bra överens och när vi kom hem så tog han kontakt med mig och ville att jag skulle börja på Datainspektionen.

Kajsa Klein: Och då var Datainspektionen helt ny?

Thomas Osvald: Ja just det. Det fanns en utredning och en färdig lag.

Kajsa Klein: Mm.

Thomas Osvald: Och…

Kajsa Klein: Och det här var 1973. Eller hur?

Thomas Osvald: Ja precis. September -73. Samtidigt som Norrmalmstorgsdramat.

Kajsa Klein: Oj. Ok. Så du rekryterades till Datainspektionen?

Thomas Osvald: Ja just det.

Kajsa Klein: Och vilka andra var det som jobbade där då?

Thomas Osvald: Ja alltså, för det första så var jag ganska ovillig. Mycket ovillig faktiskt. För jag hade ju min karriär på datasidan. Men han tjatade så förbannat, den gode Gullnäs.

Kajsa Klein: Men hur kom det sig att det var Gullnäs som bestämde över det här?

Thomas Osvald: Nja, jo det var därför att han var egentligen utsedd till generaldirektör där. Men han ville inte ha det. Och då hade han åtagit sig istället att bemanna myndigheten. Och då bemannade han, då gjorde han, ja, ja jag sade alltså i och för sig att, att skall jag göra det här så skall jag ha högre lön. Och då sade han, javisst det skall vi väl kunna ordna så småningom. Det ordnade sig givetvis aldrig men i alla fall. Så…

Kajsa Klein: Men din roll på Datainspektionen skulle vara att, göra vad då?

Thomas Osvald: Det var tillsyn som det hette.

Kajsa Klein: Tillsyn?

Thomas Osvald: Ja. Det var alltså en generaldirektör som hette Kjellner som rekryterades till slut. Som också kom från justitiedepartementet.

Kajsa Klein: Hade han hållit på med datafrågor där tidigare?

Thomas Osvald: Nej ingenting. Han hade ingen databakgrund alls. Så han var helt i händerna på sina byråchefer. Och det fanns två avdelningar där, det var dels tillståndsavdelningen, bemannad med jurister förstås, och chefen för den var en man som hette Jan Freese, som du har hört talas om förmodar jag. Och Jan Freese var i själva verket den som hade skrivit datalagen. Så han var väldigt insatt i det. Men han var chef för tillståndsenheten. Och jag hade hand om tillsynen, alltså kontrollerna.

Kajsa Klein: Så tillstånd, det var folk som ansökte om tillstånd för att bedriva verksamhet?

Thomas Osvald: Precis.

Kajsa Klein: Men tillsyn, det man ägnade sig åt där var snarare att?

Thomas Osvald: Det var två saker. För det första var det att resa omkring och kontrollera att man skötte sina register och sina system på ett tillfredsställande sätt från säkerhetssynpunkt och kontrollsynpunkt och så vidare.

Kajsa Klein: Och på den här tiden fanns det alltså ungefär 600 datamaskiner i Sverige?

Thomas Osvald: Ja precis. Det var den ena uppgiften. Den andra var att ta hand om klagomål från enskilda. Alltså enskilda som skrev eller ringde och ansåg att de hade blivit felaktigt bemötta eller att det hade uppstått fel någonstans i något register och ville ha rättelse. Och då hjälpte vi till med att se till att de fick det.

Kajsa Klein: Var det vanligt med sådana klagomål?

Thomas Osvald: Ja det var det. Jag har här, nu skall vi se, det står väl antalet…[1] Det här är en alldeles utmärkt text som jag lånade av en kille när jag fick höra att du skulle komma hit. Den bygger på ett föredrag som en kollega där gjorde.

Kajsa Klein: Jan Freese eller?

Thomas Osvald: Nej.

Kajsa Klein: Kjellner?

Thomas Osvald: Nej.

Kajsa Klein: Jag gissar…

---

[1] Osvald hänvisar till *Datalagar och Datasäkerhet. Föredrag vid STF ingenjörsutbildnings och Teleb ABs kurser 1982 "Datorsystem – en praktisk orientering"*, av Hans Eriksson och Jan Hedqvist, Datainspektionen, 1982-10-12.

Thomas Osvald: Det är en annan kollega. Den här är alltså skriven -82, så att då har man ändrat datalagen, bland annat därför att det fanns inte möjlighet att skriva tillstånd för varenda registerförare längre. Vilket man borde ha insett ifrån början i och för sig. Men, nu skall vi se, ja skall vi säga att det var ett tiotal klagomålsärenden per månad. Någonting i den vägen. Och de ledde ju ofta vidare till att man fick göra kontroller och tillsyn, inspektioner hos de registeransvariga som var ansvariga för felet.

Kajsa Klein: Kan du komma ihåg några exempel på klagomål?

Thomas Osvald: Ja ett speciellt kommer jag ihåg. Jag vet inte om jag skrev om det. Det gällde att Televerket, som är en stor och mäktig verksamhet, inte hade lämnat ut ett registerutdrag, som man måste göra, till en enskild som begärde att få det. Och någon dag efter det där när vi hade brevväxlat om det så fick jag ett telefonsamtal ifrån en Expressenjournalist som frågade vad straffet är för den som inte lämnar ut uppgifter. Och då citerade jag lagen och sade att det är mellan, vad det nu var, två och sex månaders fängelse. Jag sade ingenting annat, utan bara det. Och då skrev de i tidningen, vilket gav upphov till en sådan där sensationsrubrik, att Televerket hotas med fängelse, eller inte Televerket, utan Hagström som då var chef för Televerket, hotas med fängelse utav Datainspektionen. Så det var ett sådant klagomål. Men det var många klagomål på detta att folk inte fick de här utdragen som de begärde.

Kajsa Klein: Vad tror du att det berodde på, att folk intresserade sig för det?

Thomas Osvald: Ja det var ju omfattande publicitet. På den tiden var det ju väldigt mycket publicitet kring detta. Och Freese och andra, de vädrade ju ständigt detta med riskerna med samkörning och sådana där saker. Och skrämde väl upp folk lite grann. Och då begärde de ett sådant där utdrag då, och så fick de inte det direkt därför att registren var ju i allmänhet inte upplagda för att lämna sådana. Så det tog sin lilla tid och då, då klagade de.

Kajsa Klein: Men du säger, ”Freese och andra”, du själv var inte ute i debatten så mycket, kring det där?

Thomas Osvald: Jo, det var jag väl i och för sig. Men Freese var ju den som, han kom ju tillbaka -76 och blev generaldirektör då, för Kjellner blev chef för Bankföreningen. Och därför var det ju han som i första hand som uppträdde utåt. Här har jag en annan skrift från -82 om olika klagomål.[2] Totalt under tiden oktober -73 till april -82, 573 klagoärenden. Här kan man då se, de är insorterade här i, ”Förande av personregister utan tillstånd” till exempel. ”Utlämnande av uppgifter från personregister”. Felaktigt. ”Uppgifter om personnummer, namn och adress”, ja, där det inte skulle finnas antagligen. ”Personuppgifter i övrigt, Rättelser enligt 8§ Datalagen, Underrättelse till registrerad enligt 10§ Datalagen, Uppgifter om skatt samt restföring och redovisning av skatt,” ett antal ärenden. ”Uppgifter i bil- och körkortsregistret, Uppgifter i polisregistret, Uppgifter om bostadstillägg, Uppgifter i bankregister, Uppgifter ur kontorsregister, Direktreklam, Övrigt”.

Kajsa Klein: Var det privatpersoner som klagade?

[2] Osvald hänvisar till *Rapport från Ombudsmannaverksamheten hos Datainspektionen, Klagomål enligt datalagen*, Datainspektionen 1982.

Thomas Osvald: Ja det var det. Ibland klagade de på Datainspektionen. Jag blev, vilket folk tyckte att det måste man ju bli någon gång i varje fall, JO-anmäld för att jag hade försummat någonting. Vad det nu var, det kommer jag inte ihåg. Men, ja.

Kajsa Klein: Hur var det att jobba där under uppbyggnadsskedet. Det måste ju vara rätt speciellt. Helt ny myndighet, en helt ny lag. Visste ni hur ni skulle göra?

Thomas Osvald: Ja, vi hade ju Datalagen som grund och den var ganska tydlig. Den gav oss väldigt stora befogenheter och som jag tror jag har skrivit där så, så gillade jag alldeles särskilt att hacka på stora myndigheter som ansåg att de visste bäst om allting i världen. Och det hade vi befogenhet att göra. Och jag kan inte tänka mig att det var några speciella problem. Det var bara att gå på dem och slå Datalagen i huvudet på dem, så kom de väl loss så småningom. Och det innebar ju att det blev en förbättring också, en uppryckning måste man säga. Det var ju lite vilda västern då i början på datautvecklingen.

Kajsa Klein: Så till exempel, förbättring hur då?

Thomas Osvald: Ja att säkerheten blev bättre. Säkerhet, det var ju någonting som jag var speciellt intresserad av eftersom vi gjorde alla de här inspektionerna. Och de var ju lite tveksamma många gånger därför att det inte var så lätt. Det var ju ofta stora datacentraler och man ramlade rakt in i en ny verksamhet som man inte kände till så mycket utav. Och då måste man ha någonting att hålla sig till liksom för att vara säker på att man får fram det man ville ha. Och där så gjorde jag en hel del säkerhetsutveckling och gjorde även det för…

Kajsa Klein: Du hade en sådan pass teknisk kompetens att du kunde göra det?

Thomas Osvald: Ja precis, just det. Och jag var ordförande i den gruppen i SIS, Standardiseringskommissionen i Sverige, som sysslade med informationssäkerhet och dataskydd. Begreppsapparaten där var jag pappa till, till exempel.

Kajsa Klein: Var det också i början av 70-talet eller var det senare?

Thomas Osvald: Ja, mitten får man väl säga att det var. Så att det underlättade ju då och de distribuerade de här säkerhetsriktlinjerna till alla datacentraler och därmed så visste de vad som gällde och det var lättare att inspektera dem. Sedan skall jag säga också att det var på sätt och vis en viss konkurrens mellan juristerna, som höll på med tillstånd, och oss, jag och några till, som ägnade oss åt tillsyn och kontroller. Vi kom ju från tekniksidan och var tekniker och de här övriga som höll på med tillstånden, det var jurister allihop. Så där var det en rätt betydande…

Kajsa Klein: Hur kunde det yttra sig?

Thomas Osvald: Jaa.

Kajsa Klein: Jag kan förstå om ni hade lite olika språk eventuellt till exempel?

Thomas Osvald: Ja, jag kan väl säga att jag ansåg inte att myndigheten tog den här kontrollverksamheten på lika mycket allvar som tillstånden. Men det hade inga praktiska konsekvenser. På sätt och vis fungerade Datainspektionen nästan som två myndigheter.

Kajsa Klein: Alltså att datainspektionen inte tog det på lika mycket allvar.

Thomas Osvald: Och jag ansåg dessutom att tillståndsgivningen var en chimär därför att den innebar att man satt på sin ända i inspektionen och skrev beslut och utan att vara så där väldigt insatt i hur det gick till i praktiken utan mera präglat av juristernas finesser.

Kajsa Klein: Så ni pratade inte med varandra, det var inte så att de kallade in teknikerna som skulle hjälpa dem att sätta sig in i vad det egentligen handlade om, utan de körde på sitt race?

Thomas Osvald: De körde sitt race ja, jag får nog säga att så var det i princip vad. Nej de kom aldrig och sade att, kom och hjälp oss nu här och kolla hur det ligger till här och så vidare.

Kajsa Klein: Gick de någonsin någon datautbildning, juristerna?

Thomas Osvald: Mm, kommer inte ihåg, men det gjorde de väl antar jag, någonting i alla fall. Men det var väl mycket det här att vi var utåtriktade och var ute på fältet och såg verkligheten i ögonen medan juristerna satt och krängde sina världsfrånvända beslut på kontoret.

Kajsa Klein: Ok.

Thomas Osvald: Och det kunde man ju se redan då, att det var en förlorande kamp, de skulle inte klara av det där efter ett tag.

Kajsa Klein: Kamp, mot vad?

Thomas Osvald: Ja mot det stora antalet register framförallt. Som det ser ut nu är det ju fullständigt otänkbart och omöjligt att över huvud taget hålla någon koll med skriftliga beslut.

Kajsa Klein: Men det var väl också på den tiden så att man såg datorerna mer kanske som matematikmaskiner än som någonting som användes för kommunikation mellan människor och textbehandling?

Thomas Osvald: Ja.

Kajsa Klein: Jag träffade Jacob Palme igår och intervjuade honom. Och han hade ju ganska mycket åsikter om datalagen och Datainspektionen. Fast det var ju lite senare som han hade sina duster med Datainspektionen, det var inte i början av 70-talet.

Thomas Osvald: Ja vad var det du frågade om, vad var det du sade?

Kajsa Klein: Ja, vad var det jag sade egentligen. Jo, att på den tiden så uppfattade man nog mer datorerna som matematikmaskiner. Snarare än som verktyg för ordbehandling och kommunikation mellan privatpersoner.

Thomas Osvald: Ja alltså kommunikation privatpersoner emellan var inte aktuellt över huvud taget kan man säga. Det fanns ju inte så mycket av realtidssystem och sådant där…

Kajsa Klein: Stora myndigheter med stora datorer.

Thomas Osvald: Ja. Och då är det väl snarare tvärsom så att man såg riskerna med att de skulle börja kommunicera med varandra. Det ville man förhindra. Jaha, hur var det med Jacob Palme då. Han är ”Still going strong”?

Kajsa Klein: Ja, jag träffade honom i hans hem igår. Och vi pratade väl mest om hans KOM-system. Men också en del om hans tid på FOA.

Thomas Osvald: Ja vi hade ju en del med honom att göra då på den tiden förstås.

Kajsa Klein: Ja.

Thomas Osvald: Han var ju ganska skeptisk, det måste man väl säga.

Kajsa Klein: Ja.

Thomas Osvald: Varför, det vet jag kanske inte riktigt, men han hade ju en annan inriktning på det som han sysslade med. Det var ju mera teknikfrågor. Han var inte så pigg på att låta lagen hindra teknikutvecklingen.

Kajsa Klein: Nej precis. Jag försökte fråga honom om han kunde se någonting positivt med datalagen.

Thomas Osvald: Ja. Det kunde han inte.

Kajsa Klein: Men han var rätt så…

Thomas Osvald: Det kunde han inte.

Kajsa Klein: Nej inte riktigt.

Thomas Osvald: Nej jag förstår det. Och hans KOM-system var okonventionellt eftersom det innehöll frågor och svar; detta var vårt tillståndssystem inte upplagt för att behandla. Han var före sin tid på sätt och vis.

Kajsa Klein: Det var ju så att Sverige var det första landet i världen som hade en datalag och du beskriver också här i din minnesberättelse hur ni hade studiebesök från andra länder. Kan du berätta lite mer om det? De kom för att lära sig om er datalag och er verksamhet, eller?

Thomas Osvald: Ja.

Kajsa Klein: Varför var ni intressanta för dem?

Thomas Osvald: Ja det frågar man sig. De ville ju veta hur datalagen var uppbyggd naturligtvis och hur den fungerade. Men…

Kajsa Klein: Och det kom alltså folk från, ja, vilka länder då? Det kom både folk från USA och Västtyskland, men också från Ungern, skriver du i minnesberättelsen.

Thomas Osvald: Ja precis. Från Ungern kom en man, han var två timmar på Datainspektionen, 1974, -75 någonting. Och 1986, var det väl, då var jag i Israel och uppe på det här berget Massada. Man åkte med en lift upp där. Ja. Och då hörde jag en röst bakom mig och kände igen den på något vis. Så när vi kom upp och jag fick se honom, då var det han som hade varit två timmar på Datainspektionen 1973.

Kajsa Klein: Nej men.

Thomas Osvald: Ja det var ganska fantastiskt. Men, en del missuppfattade. Det mest flagranta exemplet på missförstånd, det var nog när vi fick besök av kineser. Jag vet inte om du har sett det men, det kom en kinesisk delegation, fyra personer till Datainspektionen. Och det visade sig rätt snart att de kom ifrån någonting som hette Data Inspection Bureau. Och deras Data Inspection Bureau, den hade en helt annan uppgift, rakt motsatt kan man säga, mot den som vi hade. Nämligen att hålla tummen på ögat på kineserna, med hjälp av datateknik.

Kajsa Klein: Lite som dagens internetpoliser i Kina, fast…

Thomas Osvald: Ja just, det kan man väl säga, precis. Så att det var ju en fatal missuppfattning. Och jag tyckte då att, jag hade då flyttat ner och blivit sekreterare i Sårbarhetsberedningen. Så jag tyckte jag får ta hand om dem då. Sårbarhetsberedningen, hade lokaler på bottenvåningen under Datainspektionen. Så jag fick ta hand om dem och lära dem det de behövde veta. Det de ville veta, det var säkerhetsfrågorna. Resten fattade de aldrig. Det här med integritet, det hade de aldrig hört talas om. Så att många visste väl inte riktigt vad det rörde sig om riktigt heller. Det var så främmande för dem.

Kajsa Klein: När kom det här kinesiska besöket, var det också på 70-talet?

Thomas Osvald: Nej det var inte förrän -84.

Kajsa Klein: Det är intressant, för om man tittar igenom en del gamla pressklipp från tidigt 70-tal så är det ju ändå så att det nämns då och då att tänk om Stalin hade haft tillgång till datorerna, hur hade det blivit då? Man får lite känslan av att hela integritetsdebatten förs lite mot bakgrund av hur det såg ut på andra sidan järnridån och andra världskriget. Och så kom det ändå folk från Ungern och besökte er?

Thomas Osvald: Det reflekterade vi väl egentligen aldrig över utan det var datatekniken som var boven i dramat så att säga. Oavsett om det var auktoritära regimer eller demokratier så var det lika riskfyllt egentligen. Vi utgick ifrån att om Stalin hade haft tillgång till datorer hade han självklart använt dem, det var inget som lagstiftning hade kunnat hindra. Det var irrelevant.

Kajsa Klein: Hur då lika riskfyllt, var det verkligen samma sorts risker inblandade?

Thomas Osvald: Risker?

Kajsa Klein: Ja. Oavsett vad det var för regim, såg man det så?

Thomas Osvald: Ja, det gjorde man. Det var det det rörde sig om, risker för integriteten. Jag skrev faktiskt rätt nyligen en insändare till Svenska Dagbladet. Som de inte ville ta in,

de påstod att det var inte rätt tillfälle. Jag skrev ungefär det att, Datalagen, sådan den ursprungligen såg ut, är numera totalt överspelad. Ja du vet att den har liksom vattrats ut med åren. De gör ju en och annan grej nu men, det blir inte så mycket utav det. Men fortfarande tycker jag att, vad folk behöver är en klagomur. Blir det fel någonstans, då skall man ha någonstans att vända sig till. Och de skall ha samma befogenheter som vi hade och alltså, så att säga, stå på den klagandes sida. Men den ville inte Svenska Dagbladet ta in. Det var inte rätt tillfälle.

Kajsa Klein: Hur skulle du säga att ni såg på personlig integritet på den där tiden? Vad var personlig integritet på Datainspektionen.

Thomas Osvald: Ja jag hade ju alldeles fullständigt klart för mig hur jag såg på det i alla fall. Nämligen att skydda den lille mannen från de stora myndigheterna, registerförarnas misstag och så där. Och sedan var det ju detta med samkörning förstås som ju var på tapeten och var väldigt aktuellt. Alltså den som fick sjukersättning till exempel, fick inte samtidigt arbeta naturligtvis, och då kunde man samköra olika register och då blev det ett totalt opersonligt manglande av datauppgifter som ledde till att folk fastnade i näten och så vidare. Och då skulle vi hjälpa dem tillrätta om det var så att de blev felhanterade. Men i alla fall, huvudpunkten i tillståndsgivningen, det var det att ett register fick upprättas och föras endast för det ändamål för vilket det var upprättat. Så man fick inte i efterhand hitta på en massa saker som det vore praktiskt att samköra med.

Kajsa Klein: Vad fick man göra då, starta ett nytt register eller, med ett nytt ändamål?

Thomas Osvald: Ja, om man kunde få tillstånd.

Kajsa Klein: En sak som du nämner i minnesberättelsen är att ni försökte få koll på vad SÄPO höll på med. Kan du inte berätta lite om det?

Thomas Osvald: Ja, det var ju den där olycksaliga, vad hette han, Holm…

Kajsa Klein: Holmér.

Thomas Osvald: Holmér hette han. Vi hade ju från början helt obegränsade rättigheter att gå in och kolla register, var som helst de fanns. Och jag ville gärna markera det genom att gå på det mest hemliga av allt som fanns, nämligen SÄPOs register. Och det insåg väl då Kjellner som var chef att ja det skulle man göra men det var lite speciellt eftersom det var så himla hemligt. Så att det var bäst att ordna ett sammanträde. Så då blev det ett sammanträde på Datainspektionen om detta. Och där säger Holmér ungefär det att det är lugnast att inte Datainspektionens personal får några uppgifter ur registren, för att det kan, ja vad det nu kan ha för konsekvenser vet jag inte, men i alla fall. Och Kjellner som var en snäll man, han föll undan för det där, vilket irriterade mig alldeles omåttligt.

Kajsa Klein: Det måste ha vart väldigt politiskt känsligt under den här tiden, eller?

Thomas Osvald: Ja, politiskt känsligt vet jag inte direkt. Det var känsligt som fasen från data- och sekretessynpunkt, men det var ju innan Palmemordet och det där.

Kajsa Klein: Var det innan IB-affären?

Thomas Osvald: Mmm…

Kajsa Klein: Nu var ju inte det SÄPO, men ändå.

Thomas Osvald: Det var, ja det var innan IB-affären ja.

Kajsa Klein: Dem försökte ni inte att komma åt, och kolla hur det stod till med dem?

Thomas Osvald: Jo. Ja det har jag inte skrivit om där, men jag blev kontaktad utav Gullnäs, samma Gullnäs som hade satt mig på den där platsen. Han ville att vi skulle göra en inspektion i Göteborg, Sahlgrenska sjukhuset för att konstatera om det var några olagligheter som pågick där i samband med IB-affären. Ja men det gjorde vi. Men det var ju inte så där att man kunde bara gå dit och fråga, hur har ni det med IB eller så utan, så det gav ingenting egentligen.

Kajsa Klein: Men ni åkte till Göteborg?

Thomas Osvald: Ja det gjorde vi. Och det var ju så hyssj-hyssj och så där men, men jag måste ju säga att jag var ju också angelägen om att inte solka Datainspektionens rykte genom att gå andra ärenden än datalagsärenden. Så att jag gjorde inga större ansträngningar heller.

Kajsa Klein: Mhm. Vems ärenden skulle ni ha gått i sådana fall?

Thomas Osvald: Jag vet inte.

Kajsa Klein: Någons.

Thomas Osvald: Någon, någons.

Kajsa Klein: Okey.

Thomas Osvald: Jag vet inte riktigt, jag har inte det riktigt klart för mig, jag har inte följt det där med IB och vad de sysslade med så jag vet inte så värst mycket om vad det handlade om. Men nu skulle jag i alla fall kolla det vid det där tillfället. Om det var någon registrering som skedde. Eller något utbyte av information där.

Kajsa Klein: Men det byggde på att de som du skulle kontrollera var samarbetsvilliga?

Thomas Osvald: Ja det gjorde det. Och det var de ju alltid. Ja det får man nog säga att när vi kom dit, särskilt när jag kom dit, jag hade ju ett namn i alla fall i branschen, med säkerhet och hela det här. Så att vi kom oftast väldigt bra överens. Här har jag ett tidningsurklipp som inte är särskilt intressant, men det handlar om, det är den där figuren på första sidan.[3]

Kajsa Klein: Mhm. Berätta. Det är om Freese?

Thomas Osvald: Ja, men det handlar inte om honom. Jo en sida handlar tydligen om honom. Men annars är det en beskrivning av hur en inspektion går till.

[3] ”Datainspektion ett helt vanligt sammanträde” i *Ny Teknik,* April, 1983:15, 42-27.

Kajsa Klein: Intressant.

Thomas Osvald: Men den är skriven av en journalist som lägger en journalistisk touche på det hela och sakfrågan är inte särskilt tydlig.

Kajsa Klein: Är den från Ny Teknik, eller vad är det, det står.

Thomas Osvald: Det är Ny Teknik, ja just det. Du kan få den om du vill.

Kajsa Klein: Kan jag få den. Är det en kopia alltså?

Thomas Osvald: Ja det hoppas jag.

Kajsa Klein: Vad snällt.

Thomas Osvald: Det är en före detta kollega till mig som har tillhandahållit den.

Kajsa Klein: Jag kan ta med mig den alltså, efter det här mötet? Är det några direkta felaktigheter i det tycker du?

Thomas Osvald: Nej då, det är det inte. Nej men det är lite för ytligt så att säga. Vad jag menar är att vi hade ju ett tillvägagångssätt, som jag sade, en mall för hur man skulle kontrollera det här med säkerhet och annat sådant. Den har sedermera kommit ut i form utav den här som är gjord 2001. Men det är samma sak i och för sig. Och det framgår inte där utan det där är mer hur man snackar och sådant där. Har du Datalagen, den gamla?

Kajsa Klein: Hm, inte på papper, utan det är i så fall på Internet.

Thomas Osvald: Men då kan du ta den här.[4]

Kajsa Klein: Den där verkar ju väldigt intressant, kan jag kopiera den?

Thomas Osvald: Ja alltså, jag tror ju att det är en kopia, i så fall kan du ta den. Här står det om själva situationen också. Den är skriven utav Hans Eriksson och Jan Hedkvist, de två tillhörde inspektörerna. Och inte tillståndskrängarna. Och den beskriver datalagen allmänt, begreppen, licensplikten, tillståndsplikten. Licensplikten, det var ju någonting som tillkom senare. När man insåg att man inte kunde hålla på med individuella tillstånd så var det frågan om att utfärda en licens. Och sedan så är tillståndsplikten, undantag från tillståndsplikten. Datainspektionens skyldigheter. Registeransvarigs skyldigheter. God registersed och sådant där. Och sedan är det tillsyn, ett stycke om det. Och så är det den internationella situationen. Och så är det lite grann om säkerhetsfrågor. Det är en ganska skaplig beskrivning av säkerhetsgrejerna, den får du också.

Kajsa Klein: Tack. Har du lite tid till?

Thomas Osvald: Ja, ja.

[4] Osvald syftar på *Datalagar och datasäkerhet* (1982).

Kajsa Klein: Bra. Jag tänkte, parallellt med det här så var du politiskt aktiv, eller, du sade att du var åtminstone med i Folkpartiets datagrupp. Har du lust att berätta lite om det också?

Thomas Osvald: Ja. Det är så att Folkpartiet var de som redan från början talade sig varma för en datalag, kan man väl säga. Integritetsskydd ingick i deras liberala ambition. Och, ja först kanske jag skall säga, på 40-talet så var det två fastrar och en farbror till mig som satt i riksdagen samtidigt för folkpartiet.

Kajsa Klein: Oj, samtidigt.

Thomas Osvald: Ja samtidigt. Så att det låg i släkten. Och, ja i övrigt var jag inte särskilt aktiv men, men en utav de som var väldigt aktiva i det här, det var Kerstin, vad hette hon i efternamn.

Kajsa Klein: Anér.

Thomas Osvald: Anér, ja just ja.

Kajsa Klein: Men ni var inte släkt?

Thomas Osvald: Nej, men Kerstin Anér, hon var väldigt aktiv i detta. Och hon var ju folkpartist och var med i början i den här datagruppen. Och sedan kom det lite andra personer in där. Tomas Ohlin till exempel, son till gamle Bertil Ohlin. Ja en del andra, några stycken, vi var bara, var bara fem, sex personer eller något sådant där.

Kajsa Klein: När ungefär gick du med i datagruppen, var det på 70-talet?

Thomas Osvald: Ja det var det, men, när kommer jag inte ihåg.

Kajsa Klein: Nej.

Thomas Osvald: Men den hade ju ingen större betydelse för utvecklingen får jag säga.

Kajsa Klein: Nähä, är du säker på det?

Thomas Osvald: Nja, jag kan inte tänka mig det.

Kajsa Klein: Men den utarbetade någon sorts datapolitiskt program för folkpartiet?

Thomas Osvald: Det kanske de gjorde, det vet jag faktiskt inte. Men huvudsakligen fungerade vi som en referensgrupp.

Kajsa Klein: Ok.

Thomas Osvald: Men det, har du sett det eller?

Kajsa Klein: Nej, jag bara tänkte att man kanske gjorde det. Men det var någon sorts datagrupp då helt enkelt, där man diskuterade datafrågor internt?

Thomas Osvald: Ja och vad det sedan blev av den där diskussionen, det vet inte jag så mycket om. Vad jag kommer ihåg var att Kerstin Anér skulle hålla ett föredrag på en datakonferens i Toronto 1976. Och kunde inte resa dit av något skäl, vad det nu var. Så att jag fick i uppgift att resa dit istället för att hålla det där föredraget. Och det gjorde jag. Men det var inget särskilt bra föredrag och det var inte särskilt intressant heller, så jag kommer inte ihåg någonting utav det faktiskt.

Kajsa Klein: Du hade inte skrivit det själv?

Thomas Osvald: Nej, nej, jag hade inte det utan jag bara höll det åt henne.

Kajsa Klein: Jag var faktiskt och tittade på hennes arkiv i Riksarkivet för några månader sedan, gick igenom hennes klipp.

Thomas Osvald: Jaha. Hittade du någonting intressant där?

Kajsa Klein: Det fanns ganska mycket saker. Det var två hela mappar som bara hade att göra med datapolitik och sedan dessutom flera volymer med pressklipp. Hon verkar ha varit en viktig person i det här sammanhanget.

Thomas Osvald: Ja det var hon ju onekligen. Hon var väldigt drivande och så där men, ja som politiker är mest, prat, prat.

Kajsa Klein: Hon verkade också ha drivit andra frågor parallellt mycket, hon engagerade sig i kärnkraftsdebatten och så där.

Thomas Osvald: Ja det är möjligt. Hennes pappa, Josef Anér, sökte jag jobb hos när jag hade gått på handels.

Kajsa Klein: En liten värld.

Thomas Osvald: Det blev ingenting av det. Ja, Josef Anér, han kände min pappa också, så det var därför som jag kom dit.

Kajsa Klein: Men du blev aldrig politiker?

Thomas Osvald: Nej, sedan vi kom hit till ön, har jag ju ägnat mig lite grann åt politik. Till dess jag enligt valberedningen föll för åldersstrecket. Jag tror det mest var att folkpartiet gjorde så dåligt val senast. Men, jo så jag satt här i byggnadsnämnden i ett par år. Men nu är det glömt.

Kajsa Klein: Vad minns du mer av integritetsdebatten, under den här perioden, på 70-talet och början av 80-talet?

Thomas Osvald: Ja, vad jag minns var ju att det var ett väldigt uppmärksammat område. Ett intresseområde så att säga. Det var väldigt mycket skriverier och intervjuer och så. Och då var det ju rätt så rakt på sak också, tydligt och klart. Sedan har ju datorutvecklingen, så att säga, sprungit ut åt alla tänkbara olika håll och går ju inte att styra på det sättet längre. Men då var det, som sagt, klart och tydligt. Dels var det tillstånden som då krävdes för varje dataregister. Och dels var det tillsynen som hade obegränsade möjligheter

att resa omkring och ställa elaka frågor och rätta saker och ting. Så att det var klart och tydligt. Nu har de väl blivit en myndighet som alla andra, kan man säga.

Kajsa Klein: Var det mer spännande förut?

Thomas Osvald: Ja definitivt. Det var det ju. Sedan var jag inte, inom parentes sagt, så blev jag aldrig god vän med Jan Freese. Första gången jag träffade honom, det var 1973, innan myndigheten kom till. Han hjälpte till att bemanna myndigheten och då träffades vi och åt en lunch och det kommer jag fortfarande ihåg att redan vid den lunchen tyckte jag att det var en jobbig människa. Och den åsikten kvarstod sedan.

Kajsa Klein: Men du fortsatte ändå att jobba så nära honom under alla dessa år?

Thomas Osvald: Ja, till att börja med var det ju inget problem, därför att han var ju inte generaldirektör, han var ju inte min chef så att säga. Sedan när han blev generaldirektör där, då sökte jag upp Gullnäs, han var då justitiekansler, och sade till honom att, nu har du lurat in mig i det här så då får du faktiskt se till att jag kommer ur det också. Jaha, sade han, det skall jag göra om du ser till att jag kommer ut ifrån det här. Och det gick ju inte, det var inte så lätt. Han kom ur det i alla fall så småningom, blev landshövding i Dalarna. i slutet på 70-talet så gjorde jag ett antal försök att knyta till min tidigare verksamhet och få jobb på olika ställen, Göteborg till exempel, som chef för datautvecklingen i Göteborgs kommun. Jag var på tal som vd för Vaxholmsbolaget och som vd för SIS. Men SIS, det gick inte därför att där skulle man kunna spela golf och det kunde inte jag.

Kajsa Klein: Oj. Det låter som att det kanske inte var ett så bra jobb om man var tvungen att spela golf.

Thomas Osvald: Nej, men jag gjorde alltså en massa försök att komma därifrån men det lyckades aldrig riktigt. Så småningom så dök jobbet upp som sekretariatet på Sårbarhetsberedningen och efter det så kunde jag knappast gå tillbaka till Datainspektionen utan då blev jag konsult. Det vet jag inte om det framgår, men i alla fall.

Kajsa Klein: Det var efter -84?

Thomas Osvald: Ja precis. Och sedan var jag där något år och kämpade väldiga för att få uppdrag över huvud taget. Och sedan gick jag till Sparbanksföreningen. Och var där till 1990. Och då fick jag ett jobb äntligen till sist. Som, ja vad de kallade för Technical Officer, i Bryssel, i Comité Européen de Normalisation . Och där var jag tills jag gick i pension.

Kajsa Klein: Bodde du i Bryssel då?

Thomas Osvald: Ja, i fem år.

Kajsa Klein: Märktes EU av någonting under tiden på Datainspektionen? Bevakade ni vad som höll på att hända utanför Sverige?

Thomas Osvald: Nej det var väl ingen som riktigt tog det på allvar då.

Kajsa Klein: Förekom det något nordiskt samarbete?

Thomas Osvald: I Datainspektionen menar du. Nej det gjorde det väl inte. Inte vad jag kan erinra mig. Det är möjligt att Freese hade någonting men ingenting som jag kommer ihåg eller var inblandad i. Något enstaka besöka / sammanträde i Oslo respektive Köpenhamn men inte mer än så.

Kajsa Klein: Du jobbade på Datainspektionen i mer än 10 år. Om du jämför början av perioden med slutet av perioden, vad var de stora förändringarna? Eller var det sig någorlunda likt?

Thomas Osvald: Ja det var någorlunda likt men de första åren, det var ju liksom pionjäråren det, då det hela utvecklades och folk anställdes och så där. Och det var tydligt och klart, som jag sade, vad som omfattades och hur det skulle hanteras. Så småningom gjordes det ju nya datautredningar. Man tog bort tillståndsplikten och gjorde licensplikt av det och ett och annat sådant där. Tillsynen däremot, den var ju oförändrad hela tiden. Det hände ingenting där, annat än att vi blev mera säkra på hur vi skulle göra dessa inspektioner. Och där kom vi nog därhän att vi blev väldigt säkra på hur man skulle göra dem för att inom en rimlig tid, tre, fyra timmar så där, med de som bestämde på platsen, komma underfund med hur databehandlingen fungerade, hur registren skyddades och hela det här. Man ramlade ju in i verksamheter som man inte hade någon som helst erfarenhet av. Alltså från slakterier till bokförlag och gruvor och…

Kajsa Klein: Du fick se ganska mycket av Sverige.

Thomas Osvald: Precis, just det. Vi var bland annat uppe i Kiruna och fick gå igenom gruvan. Det var ju positivt att det gav mig tillfälle till att resa omkring och så där. Men på något vis så blev jag smittad av den här verksamheten. Att jag kunde dyka upp där och ställa folk mot väggen gjorde att de sedan inte ville ha med mig att göra.

Kajsa Klein: Det var lite som att Barnavårdsnämnden eller Hälsovårds…

Thomas Osvald: Ja, något sådant där.

Kajsa Klein: Men de som klagade, stod inte de på din sida?

Thomas Osvald: Jo det gjorde de ju. Utom när det blev JO-anmälan förstås, för då… Men det var nog bara en gång i och för sig. Men visst gjorde de det, självklart. Och de genomförde vi till 100 %. Det var ingen som lämnades ohjälpt.

Kajsa Klein: Vad var det sorts människor, skulle du säga som…

Thomas Osvald: Som klagade? Ja, det var alla sorter. Men det var framför allt kanske sådana som inte var så slängda på att ta vara på sina egna angelägenheter.

Kajsa Klein: Jaha. Hur menar du då?

Thomas Osvald: Ja, det var någon som till exempel kunde ha fått alldeles för hög skatt eller något sådant där, en nolla för mycket någonstans, och sedan inte hade en aning om hur man skulle bära sig åt för att rätta till det. Men då kunde de komma till oss. Och det var ju så mycket publicitet på den tiden, att alla människor kände ju till det här och möjligheterna till klagomål. Och jag tyckte det var trevligt. Gå på mina antagonister i Skatteverket och få dem att rätta sig. Men jag blev inte populär, det kan man inte säga.

Kajsa Klein: En baksida alltså. Samarbetade ni med journalister på något sätt?

Thomas Osvald: Nja samarbetade, vi hade rätt mycket folk som kom och gjorde intervjuer. Jag kommer ihåg, Charlotte Reimersson, som finns här på ön, nej nu kommer jag inte ihåg, gjorde sådana här konsumentprogram…

Kajsa Klein: I TV eller på radio?

Thomas Osvald: TV.. Och så var det ju en del journalister och andra som skrev om de här datafrågorna, som hörde av sig och…

Kajsa Klein: Kom de med tips till er ibland, det här och det här händer och dit borde ni åka och göra en kontroll?

Thomas Osvald: Ja det kunde väl hända, men det värjde man sig ju ofta emot. Men misstänkte att det låg något annat bakom det, hämndbegär eller någonting annat sådant där.

Kajsa Klein: Ok?

Thomas Osvald: Men det var inget påtagligt så.

Kajsa Klein: Så ni hade någon sorts yrkeskod som gick ut på att ni skulle vara oberoende, skulle du säga det?

Thomas Osvald: Ja, det kan man säga. Absolut. Det stämmer ju med det folkpartistiska också.

Kajsa Klein: Var ni en folkpartistisk datainspektion?

Thomas Osvald: Eh, ja det kan man väl kanske säga. Alltså jag vet ju inte riktigt. De här juristerna, de är ju lite speciella och dem vet jag inte så mycket om. Men vi övriga var nog det lite grann. Folk hade samma uppfattning som jag i allmänhet. Jag kan inte säga att det var någon skillnad egentligen. Och vi värnade om vår självständighet och våra befogenheter naturligtvis.

Kajsa Klein: Hur var det, hade ni lite eller mycket resurser att jobba med? Hade ni tillräckligt? Började ni med många anställda och blev färre eller började ni med få anställda och blev fler? Hur såg det där ut?

Thomas Osvald: Det skedde ju en viss ökning efterhand med åren. Men inte särskilt märkvärdig och pengar hade vi tillräckligt. Det som krävde pengar utöver löner och lokaler och sådant, det var ju våra resor och så vidare. Och där var det aldrig några restriktioner, utan vi fick det som behövdes. Det kommer jag inte ihåg att vi någonsin hade några problem med. Även om vi ju självklart inte åkte till Kiruna var 14:e dag eller så där. Men annars var det väl inga problem direkt. Det var nog så att regeringen helt enkelt inte vågade säga nej. För det skulle leda till att de blev betraktade som fientliga till datakontrollen. Och det ville de inte bli, såvitt jag förstår. Utan vi hade stöd ifrån alla läger egentligen.

Kajsa Klein: Berodde det mycket på mediedebatten, skulle du säga, att det var så?

Thomas Osvald: Det gjorde det, mycket. Visst gjorde det det.

Kajsa Klein: Så ni var nästan lite beroende av publiciteten?

Thomas Osvald: Absolut. Jo det konstaterade vi ju, Freese, och även jag, att Datainspektionens livsluft det var att vi ständigt höll liv i diskussionen och i debatten. Därför att annars fick vi ju inga klagomål. För att då kände ju inte folk till att man kan klaga vad, till exempel. Så att det var vi helt överens om. Och jag var över huvud taget helt överens med Freese i alla sakfrågor.

Kajsa Klein: Så det var personkemin som var problemet?

Thomas Osvald: Precis. Det var det kemiska som inte fungerade tyvärr.

Kajsa Klein: Om jag säger, ”1984”, vad säger du då. Alltså Orwells bok, läste ni den?

Thomas Osvald: Nej, men vi hänvisade till den.

Kajsa Klein: Du läste den aldrig?

Thomas Osvald: Nej, det kan jag inte erinra mig att jag har gjort.

Kajsa Klein: Den förekom ju en del i debatten.

Thomas Osvald: Ja visst gjorde den det. Men nej. Usch, den var för tråkig.

Kajsa Klein: Några andra böcker eller filmer på temat ”personlig integritet”, som du kommer ihåg och som du tyckte var bättre än ”1984”?

Thomas Osvald: Nej. Jag kommer faktiskt inte på någon.

Kajsa Klein: Nej?

Thomas Osvald: Nej det var vår privata nöjesverksamhet det där. Helt oberoende av vad andra tyckte och tänkte om det.

Kajsa Klein: Det finns de som hävdar att det blev extra mycket debatt då i mitten på 80-talet på grund av det här med ”1984”, att alla väntade på att nu kommer det här 1984 och så passade medierna på att blåsa upp det. Men du minns det inte så?

Thomas Osvald: Nej. På intet sätt.

Kajsa Klein: Vilka mediedebatter minns du mest?

Thomas Osvald: Mediedebatter?

Kajsa Klein: Ja, var det några särskilda och så där?

Thomas Osvald: Nja.

Kajsa Klein: Händelser eller fall?

Thomas Osvald: Alltså, den här samkörningen, det var ju en…

Kajsa Klein: Ständigt återkommande?

Thomas Osvald: Ja den var ständigt återkommande. Du menar…

Kajsa Klein: Alltså, en annan sak som det skrivs om är att det i samband med alla folk- och bostadsräkningar blev mycket ståhej.

Thomas Osvald: Ja just det. Ja det stämmer. Och det var ju inte så konstigt heller. Statistiska Centralbyråns uppgift var att samla in uppgifter om folk om allt möjligt och inte alltid så målinriktat heller utan, kan vara bra att ha. Bra-att-ha-register, var någonting som var på tapeten emellanåt.

Kajsa Klein: Bråkade ni mycket med Statistiska Centralbyrån?

Thomas Osvald: Nej, det tror jag inte vi gjorde. Alltså, när vi var i Bryssel, då kom dem hem, knackade på dörren och steg in, och satte igång att fråga. Så det var annorlunda. Då sade vi det att det hade man inte kunnat göra i Sverige.

Kajsa Klein: Jag förstår inte, vad då, vilka kom hem?

Thomas Osvald: De här som samlade in uppgifter för statistiska ändamål.

Kajsa Klein: De knackade på dörren hemma. Istället för att ringa?

Thomas Osvald: Ja, just det och avkrävde personliga uppgifter.

Kajsa Klein: Ja, och i en del länder måste man ju bära runt på legitimation och så där.

Thomas Osvald: Ja, precis.

Kajsa Klein: Så har vi det ju inte riktigt i Sverige, att det är sådana krav.

Thomas Osvald: Ja, just det. Ja det var väl en liten diskussionsrond om det också, vill jag minnas, att man skulle akta sig för det.

Kajsa Klein: Vilka andra sektorer i samhället var det som ni hade kontakt med, myndigheter har du pratat om mycket, men universitet och forskningen, ägnade sig Datainspektionen även åt att kontrollera sådan verksamhet?

Thomas Osvald: Nej.

Kajsa Klein: Inte?

Thomas Osvald: Ja, alltså vi kontrollerade ju universiteten i den mån de förde register. Och sedan hade vi ju förstås lite föreläsningar på universitetet, det hade vi. Men om det gällde just datalagen, kommer jag inte ihåg. Den formen av kontakter hade vi naturligtvis.

Och det var ju inte bara myndigheterna, det var ju också privatföretag, av alla möjliga olika slag och storlekar som var berörda. Men det var ju mindre allvarligt med de enskilt ägda registren.

Kajsa Klein: Varför då?

Thomas Osvald: Därför att där kunde man utgå från att de inte samkörde kors och tvärs med varandra. Utan där är de rädda om sina uppgifter och behåller dem och är rädda om sina relationer med sina kunder och så vidare. Men det är man inte inom myndigheter på samma sätt. Utan myndigheterna, de ser ju olika möjligheter att samköra och att, att ja...

Kajsa Klein: I slutet av 60-talet hade du ju jobbat lite på Karolinska. Var hälso- och sjukvården och integritetsdilemmat där någonting som Datainspektionen ägnade sig åt?

Thomas Osvald: Ja, det var det. Men det där projektet på Karolinska sjukhuset som vi hade då, det rann ju så småningom ut i sanden och nu håller de ju fortfarande på, jag såg för någon månad sedan att det ju fortfarande är diskussion om register över journalinnehåll och att det hade blivit, ja ett antal 10-tal miljoner dyrare än vad man hade tänkt sig och frågan var om det skulle bli någonting. Alltså, det är precis samma diskussion fortfarande. På den tiden var det ju mest då att det var till exempel blodgivareregister och det stod för sig självt och inspekterades såsom en självständig enhet, där man inte fick lämna ut uppgifter annat än efter ett beslut. Men någon sådan där allmän sjukvårdsregistrering fanns ju inte, och finns fortfarande inte.

Kajsa Klein: Och det var ingenting som heller diskuterades då i slutet på 60-talet?

Thomas Osvald: Du menar just sjukvård.

Kajsa Klein: Ja integritetsaspekter inom sjukvården och datorisering?

Thomas Osvald: Eh. Nej.

Kajsa Klein: Det var inte en fråga då på Karolinska?

Thomas Osvald: Nej det tror jag inte att det var. Alltså det är klart att man insåg ju att man inte fick laborera med sjukvårdsuppgifterna hur som helst, att de var sekretessbelagda. Det var de väl redan då. Och därmed så fick de ju inte spridas. Så att det var ju i och för sig en levande diskussion där. Men så som datautvecklingen blev så var det ju inte så stor risk heller.

Kajsa Klein: Varför inte då?

Thomas Osvald: Nej men det förekom en sådan diskussion där, det är så klart. Men den tog man väl mera som en naturlig sak då på den tiden, just när det gällde sjukvårdsuppgifter, uppgifter om sjukdomar. Att det fick man inte sprida omkring på något sätt. Det var ju läkaretiken och hela det här köret som styrde det.

Kajsa Klein: Det kom sedan in alltmer säkerhetsaspekter i ditt arbete, du blev mer och mer expert på säkerhetsfrågor?

Thomas Osvald: Ja, det kan man säga.

Kajsa Klein: Blev det så allmänt också för Datainspektionen, att utvecklingen gick mer åt det hållet? Eller var det mer att du personligen kom att intressera dig allt mer för det?

Thomas Osvald: Nja, jag vet inte vad man skall säga om det, men en förutsättning för att tillstånden skulle få någon verkan, det var ju att man hade lite koll på säkerheten. Så att där hängde det nog ihop. Bland annat, ja den här.[5]

Kajsa Klein: Din bok, ”Datasäkerhet - Ett praktikfall”, som du har varit med och skrivit.

Thomas Osvald: Ja just det. Den skrevs -79. Göran Ledell, han var då datachef uppe i Sundsvall. Och han skrev om sitt system och jag om de olika behörighetssystem och så vidare som krävdes för det där. Och den publicerades på Ingenjörsförlaget och var en stor säljframgång. Det såldes inte mindre än 50 exemplar utav den.

Kajsa Klein: 50.

Thomas Osvald: Varav ett har hamnat här.

Kajsa Klein: Om du läser om den idag, tror du att du skulle tycka att den var bra?

Thomas Osvald: Det är jag övertygad om. Åtminstone det jag har skrivit själv. Jo, men det jag har skrivit själv, det är nog i stort sett oförändrat genom hela resan så att säga, det tror jag. Sedan har han skrivit hur Riksförsäkringsverket tillämpade det här. Så här ser det ut, hemskt intressant.

Kajsa Klein: Oj, ok. Du sade annars i telefonen att du hade någon mapp med papper eller vad det var, som hade försvunnit i samband med någon flytt?

Thomas Osvald: Ja precis.

Kajsa Klein: Vad var det för någonting egentligen?

Thomas Osvald: Ja, jag har samlat på mig dokument och så där ifrån de olika jobb jag har haft. Men dels SIBOL, det var jag så trött på när det tog slut så att det kastade jag i soptunnan. Och Datainspektionen, det jag hade därifrån, det lade jag i en pappkartong när jag flyttade till Bryssel. För då visste jag inte om jag skulle bli kvar i Bryssel utan om det bara var tillfälligt. Och när jag kom tillbaka ifrån Bryssel, då hade Sparbanksföreningen lagt ner verksamheten och fanns inte kvar i lokalerna och allting var borta, förmodar jag. Jag efterlyste det aldrig i alla fall. Därför har jag inte kvar så värst mycket av det. Utan det är förmodligen uppeldat vid det här laget. Jag gjorde bland annat en utvärdering för Riksskatteverkets system, 1982 tror jag att det var. På regeringsuppdrag och det resulterade i en departementspromemoria. Jag gjorde den åt Olof Johansson som då ingick i regeringen. Och jag kom på en metod som jag tyckte var ganska fiffig. Nämligen att jag gick tillbaka till propositionen, stycke för stycke, och såg om de hade lyckats realisera det som de hade eftersträvat ekonomiskt och på andra sätt i sin utveckling och det hade de givetvis inte gjort och det hade blivit en himla massa dyrare, kostat väldigt mycket mera

[5] Osvald hänvisar till boken ”Datasäkerhet - Ett praktikfall”, från 1979 utgiven av Ingenjörsförlaget och med Göran Ledell som medförfattare.

pengar. Men när det där föredrogs så småningom av Olof Johansson var han väl mån om sitt jobb i regeringen och så där så att då hoppade han över slutsatserna. Men i alla fall, de dokumenten, departementspromemorian som jag var väldigt nöjd med, den försvann med det där materialet.

Kajsa Klein: Men det går inte att leta reda på, på något annat sätt?

Thomas Osvald: Jag vet inte.

Kajsa Klein: Nej. Det kanske finns på departementet?

Thomas Osvald: Ja, det är möjligt. Men det är så gammalt nu, det var ju -82 alltså. Ja det finns kanske något arkiv. Men, jag menar, jag vet ju vad det står i den och jag behöver ju inte ha den. Det är inte direkt någon som har frågat efter den heller.

Kajsa Klein: Har du skrivit några andra saker genom åren? Det här är ju en bok, är det den enda bok du har skrivit?

Thomas Osvald: Ja det är den enda boken jag skrivit, tror jag. Den där har jag skrivit, i och för sig. Den där är föredömligt kortfattad. Du får gärna titta på den.

Kajsa Klein: SIS, ”Informationssäkerhets- och dataskydd - En begreppsapparat”. Från -89.

Thomas Osvald: Sedan har jag den här, som kom -01. Det är ju standardiseringsprojekt. Och den har jag skrivit några av delarna i. Det är också samma sak i och för sig.

Kajsa Klein: Får jag kika? Tack.

Thomas Osvald: Sedan, den här kom för några år sedan. När var det då, 1997 var det ja. Och den har jag också skrivet en del i…

Kajsa Klein: ”Riktlinjer för god informationssäkerhet”.

Thomas Osvald: Det var en styrgrupp, som hade ett projekt som omfattade en väldig massa människor. Lars ? , känner du honom?

Kajsa Klein: Nej.

Thomas Osvald: Ann-Marie Eklund Löwinder förresten, hon förekom i pressen. Igår eller förrgår eller vad det var.

Kajsa Klein: Nej, jag känner inte henne heller.

Thomas Osvald: Hon har sett till att de har infört Å, Ä och Ö. … Louise Yngström känner du kanske igen.

Kajsa Klein: Nej inte det heller.

Thomas Osvald: Nej, från Stockholms Universitet. Hon har vart många år där.

Kajsa Klein: Jo, förresten jag har träffat henne för jättelänge sedan. Under en period jag jobbade på Karolinska Institutet.

Thomas Osvald: Så att… Det var det, den här kan du få om du vill. Det är alltså en rapport från ombudsmannaverksamheten. Ombudsman, ja det var jag det var, i princip. De olika ärendena och ärendetyp och så vidare.

Kajsa Klein: Datainspektionen, från -82 är den här. Och du var helt enkelt ombudsmannaverksamheten?

Thomas Osvald: Ja.

Kajsa Klein: Ja. Sedan fanns det Jan Freese och juristerna men det var ni som ägnade er åt detta. Jamen det är ju jättebra.

Thomas Osvald: Den står nämnd även där. Så att här är ett, två sidor om det, där är 10 sidor om samma sak i princip då.

Kajsa Klein: Strålande. Är det några fler personer du tycker jag borde intervjua, om den här typen av saker?

Thomas Osvald: Om integriteten och det här? Ja, nu vet jag inte om han som var ställföreträdare för Freese, Nils Rydén, jag vet inte om han är vid liv eller över huvud taget, men…

Kajsa Klein: Nils Rydén, hette han?

Thomas Osvald: Nils Rydén ja. Han bor i Upplands Väsby om han inte har flyttat på sig. Du kan ju pröva med honom. Då får du en helt annan bild. Han är jurist ut i fingerspetsarna.

Kajsa Klein: Jag såg att den här Kjellner fortfarande var vid liv. För han hade skrivit någonting.

Thomas Osvald: Just det. Ja, men det tror jag kanske inte är så…

Kajsa Klein: Det tror du inte så mycket på. Nej.

Thomas Osvald: Han är nog huvudsakligen administratör.

Kajsa Klein: Han jobbade inte så himla länge heller på Datainspektionen, det var bara i några år.

Thomas Osvald: Ja, det var bara i tre år. Och sedan har du Rabbe Wrede.

Kajsa Klein: Det är ett namn som har återkommit.

Thomas Osvald: Ja jag har stött på det någon annan gång.

Kajsa Klein: Vad är det med honom då? Jag kan inte placera honom, jag bara vet att jag har stött på namnet.

Thomas Osvald: Han var jurist och jobbade på juristavdelningen, med tillstånd och dylikt.

Kajsa Klein: Är det någon annan som kände Freese väl som du tycker man borde kunna intervjua om saker som har med Freese att göra?

Thomas Osvald: Nils Rydén. Ja, han kände honom väl naturligtvis.

Kajsa Klein: Nu finns ju inte han längre. Är det någonting om honom som du tycker skall med ytterligare än vad du redan har sagt?

Thomas Osvald: Nej, jag vet inte. Det stod ju i tidningen i går eller i förrgår igen om honom. Skrivet av Ingvar Gullnäs just.

Kajsa Klein: Jaha? Det missade jag.

Thomas Osvald: Och det var också något sorts vänporträtt. Liksom Kjellner som skrev en gång här och någon annan. De är jurister allihop alltså, juristmaffian. Som jag hatar. Nej det kan jag inte påstå. Men…

Kajsa Klein: Du är inte en av dem.

Thomas Osvald: Nej, jag är inte en av dem, det är jag inte. Men till exempel Rabbe Wrede, han har nog en mer balanserad syn på det här med tillstånd och tillsyn. Han är jurist, har skrivit tillstånd, och han var väl god vän med Freese. Och det är en person som kan uttrycka sig och så tror jag. Nils Rydén, han var lite mera så där. Men det kan vara intressant att höra med honom också.

Kajsa Klein: Finns det någon på den politiska sidan som du tycker att jag borde prata med, någon som i sin politiska verksamhet under 70- och 80-talet och höll på med sådant där?

Thomas Osvald: Ja. Ja det är folkpartipolitikerna alltså.

Kajsa Klein: Bara för att du är folkpartist eller för att de var viktigast?

Thomas Osvald: Nej det tror jag inte, därför att folkpartiet hade monopol på den frågan.

Kajsa Klein: Ett namn som Jacob Palme nämnde var Barbro Westerholm.

Thomas Osvald: Ja. Hon satt väl några år i Datainspektionens styrelse men hon gjorde inget större intryck där. I styrelsen har du också, vad heter han, kristdemokraten…

Kajsa Klein: Anders Wijkman. Honom var det någon annan som nämnde. Fast honom har jag inte kommit i kontakt med. Han har nog annat för sig.

Thomas Osvald: Ja, sedan var det då, P G Vinge till exempel, men jag vet inte om han finns längre.

Kajsa Klein: Var han också folkpartist, P G Vinge?

Thomas Osvald: Det vet jag faktiskt inte. Han var ju chef för SÄPO, men…

Kajsa Klein: Styrelsen, hur mycket lade den sig i er verksamhet egentligen?

Thomas Osvald: Väldigt lite, det var det jag skulle säga nu, att man får inte ut mycket av att prata med dem tror jag, för att de, alltså styrelsen, dominerades väldigt av Freese. Sade Freese att si och så skall det vara, då blev det så. De hade inte, vad jag kommer på, vid något tillfälle ställt sig upp och yrkat någonting annat än vad han…

Kajsa Klein: En annan person som var med i styrelsen under en period var Birgitta Frejhagen, som ju var från LO:s sida.

Thomas Osvald: Ja, hon kan ju vara intressant från den synpunkten, att hon även tillhör LO. För hon representerar en mer negativ inställning till datalagen och Datainspektionen som ansågs vara lite grann av ett borgerligt påfund. Men hon vågade aldrig säga det riktigt rakt ut, av publicitetsskäl, så att säga.

Kajsa Klein: Vad då av publicitetsskäl?

Thomas Osvald: Ja, därför att det var inte populärt, och…

Kajsa Klein: Populärt av vem, av?

Thomas Osvald: Allmänheten.

Kajsa Klein: Allmänheten. Ok.

Thomas Osvald: Det var ungefär som när Göran Johansson i Göteborg nu sade att man skall köra ut de som smugglas hit och så vidare. Det var inte populärt heller.

Kajsa Klein: Sedan hörde jag att det fanns en representant från TCO med i styrelsen?

Thomas Osvald: Ja, nej, ja, men hon var bara där några gånger, vad jag vet i alla fall.

Kajsa Klein: Jaha. Hur var styrelsen sammansatt i övrigt, den mesiga styrelsen, som Jan Freese duperade. Vilka var det förutom TCO-damen och Birgitta Frejhagen, som var med? Var det representanter från andra organisationer utöver LO och TCO?

Thomas Osvald: Nej, jag tror inte det.

Kajsa Klein: Hur kommer det sig att de var representerade i Datainspektionens styrelse egentligen?

Thomas Osvald: Ja de var ju allsmäktiga, Socialdemokratiska partiet. Och de satt väl där lite grann också som en gisslan kan man säga för att, ja, ja jag vet inte så noga. De visade ju aldrig något större intresse för saken heller, i och för sig. Och ingen motvilja heller, som jag sade. Därför att det vågade de väl inte då.

Kajsa Klein: Då jag träffade Jacob Palme igår så beskrev han det som att de som i debatten hävdade yttrandefriheten över datalagen, de hade någon sorts vänsterstämpel på sig i debatten. Håller du med om det, att de som då slogs för yttrandefriheten mer var vänstermänniskor än borgerliga?

Thomas Osvald: Ja, åtminstone kan man väl säga kanske att datalagen var ett borgerligt påfund.

Kajsa Klein: Ja.

Thomas Osvald: Jag vet inte om det var någon direkt motsättning i övrigt men, men den känslan hade man i alla fall att Datainspektionen var något borgerligt och…

Kajsa Klein: Som skulle kontrollera den socialdemokratiska maktapparaten?

Thomas Osvald: Ja, nej men socialdemokraterna, de har alltid vart förbundna med stora starka organisationer och omhändertagandefilosofi och så vidare. Och de vet bäst och så. De fick inte något gehör för den sortens synpunkter i datalagen. Jag skulle tro att det hänger ihop så. Men det var ju inte så politiskt. Man hade en känsla av att de inte gillade det här med datalagen något vidare men de vågade ju aldrig vädra det på något sätt utan…

Kajsa Klein: Jag fick känslan av att till exempel Jacob Palme då kände sig ganska ensam, dels i den socialdemokratiska datapolitiska gruppen som han satt med i tillsammans med Birgitta Frejhagen. Och även i övrigt i partiet där folk kanske inte var så intresserade av datafrågor. Han försökte köra sitt race liksom ändå.

Thomas Osvald: Ja, han är ju en av de få, som jag kommer ihåg, som försökte vara lite motståndare i alla fall och hävda någon annan mening än datalagen.

Kajsa Klein: Kan du komma på någon annan, förutom Jacob Palme?

Thomas Osvald: Nej. Jag tror inte jag kan det.

Kajsa Klein: Han verkade uppleva det lite som att mycket av hans problem med Datainspektionen också hade att göra med personkemin där med Jan Freese och att det var nästan något sorts personligt agg från Jan Freeses sida.

Thomas Osvald: Till honom?

Kajsa Klein: Mm.

Thomas Osvald: Det vet jag inte, det tror jag inte.

Kajsas Klein: Du känner inte till några andra sådana vendettor?

Thomas Osvald: Nej, det gör jag inte. Men han är ju inte så lätt att umgås med, Jacob Palme. Det har han aldrig varit.

Kajsa Klein: Jag har bara träffat honom en gång och det var igår.

Thomas Osvald: Han är inte någon särskilt smidig person om man säger så. Och han rör sig på ett lite annat plan. Väldigt tekniskt och så vidare vilket kanske stöter en och annan. Definitivt Freese och mig i varje fall. Och därför fick han inget riktigt gehör, men om man tänker på saken så var han alltså kritisk mot datalagen.

Kajsa Klein: Precis. Det verkade han ju vara helt och hållet.

Thomas Osvald: Ja. Inte därför att han var kritisk kanske, i och för sig, mot integritets-problemen men därför att han var kritisk mot tillämpningen av lagen och så, skulle jag tro.

Kajsa Klein: Vad tycker du var det allra bästa med Datainspektionen och din tid där?

Thomas Osvald: Ja, det var att få sätta tummen på myndigheterna. Det var det i särklass bästa. Det gillade jag högt och rent. Nu hade jag varit i kontakt och haft att göra med stora myndigheter redan innan jag kom till Datainspektionen och det kanske jag färgades lite av. Men, jag menar, om man har en läggning där man tycker illa om översitteri och så där, då var det ett bra jobb.

Kajsa Klein: Ok.

Thomas Osvald: Annars hade jag aldrig tagit det. Utan jag tog det därför att jag tyckte att det var värt att jobba med. Sedan hade jag visserligen bara tänkt mig att stanna där i ett par tre år. Men…

Kajsa Klein: Så blev det inte.

Thomas Osvald: Så blev det inte nej.

Kajsa Klein: Nej. Ja, börjar vi bli färdiga med den här intervjun?

Thomas Osvald: Kanske det.

Kajsa Klein: Är det någonting som jag borde fråga om som jag inte har frågat om?

Thomas Osvald: Men du kan ju ringa i så fall. Jag är oftast hemma på förmiddagar.

Skriftligt addendum angående Datainspektionens styrelse:
Datainspektionens styrelse diskuterade enbart tillståndsfrågor, vad jag kan minnas hade de inte vid något tillfälle uppe tillsynsfrågorna.